

„ÜZENET AZ ÍRÓKNAK“

Az olvasók véleménye

Hat olyan albumot tanulmányoztunk át, amelyekbe hat könyvtár olvasói írták bele véleményüket az olvasott könyvekről, és kívánságaikat, hogy mit, milyen könyveket szeretnének olvasni.

Az albumok mindegyikébe egy-egy írónk írt bevezetőt, kérve az olvasókat, hogy véleményükkel, bírálatukkal támogassák íróinkat további munkájukban. Ezért az áttanulmányozott 141 bejegyzés közül csak elvétve foglalkozik néhány mai külföldi írókkal vagy magyar, illetve külföldi klasszikusokkal; többségük csakugyan »üzenet íróinknak«, ahogyan az egyik album címe jelzi — az olvasók véleménye élő irodalmunkról. Bármennyire tanulságos is azonban egy ilyen »közvéleménykutatás«, eredménye semmiképpen sem lehet statisztika-szerű kimutatás egyes írók vagy könyvek népszerűségi sorrendjéről, mert nem tudhatjuk, milyen összetételű könyvállományból válogathattak az olvasók, inkább bizonyos jellegű művek, bizonyos írói magatartások, művészi jellegzetességek népszerűségét lehet kipihatólni. Továbbá azt sem szabad elfelejteni, hogy nemcsak annak az olvasónak a véleménye számít, aki le tudja és le is akarja írni a véleményét; annál is kevésbé szabad ezt elfelejteni, mert az albumok vidéki könyvtárakból valók és olyan olvasók bejegyzéseit tartalmazzák, akik egyelőre még csak olvasnak, de nem írnak, különösen nem kritikát. A bejegyzések írói többségben parasztok, ez érdeklődésük irányán is meglátszik, s az albumok tanulmányozása ebből a szempontból érdekes. A nem paraszttárgyú könyvekről szóló néhány bejegyzés falusi értelmiségiektől származik, vagy abban a két albumban olvasható, amelyet két vidéki városunkból kaptunk.

Megállapítható — ismételjük: »népszerűségi verseny« rendezése nélkül —, hogy falusi olvasóink közt legnépszerűbbek, legolvasottabbak Veres Péter és Szabó Pál írásai. Hogy miért, azt M. F.-né, paraszttasszony fejezi ki a legtömörebben: »Mert mi, falusi földművelők úgy gondoljuk, hogy ebben minden szó igaz és úgy van és ebben megtalálunk minden szórakozást, mert látjuk, hogy egészen velünk érez, paraszt dolgozókkal.« Veres Péterről írja ezt, majd hozzáteszi, hogy »Szabó Pál is«.

Az idősebb nemzedék nevében írja Sz. M. békéscsabai olvasó: »Mintha csak a gyerekkoromra emlékeznek vissza, amikor a Szolgágot olvasom.« Ugyan-

csak író és olvasó élmény-közösségéről ír G. A.-né, mint a mélyebb értelemben vett írói népszerűség előfeltételéről, Szabó Pál: *Nyugtalan élet* című önéletrajzi regényével kapcsolatban: »így kell bemutatkozniok az íróknak, akkor jobban érdeklődünk irántuk.« Több bejegyzés foglalkozik — bár igen röviden — Sásdi Sándor: *Szívrehullott kő* című regényével, amelyben szintén a parasztmúlt művészi, hű feltárását értékelik az olvasók.

A mai parasztéletről foglalkozó regényekről már nem ilyen egységesen jók a vélemények. Szabó Páltól az *Isten malma*it dicsérik, de már pl. Urbán Ernő *Igazmondó Nepomuk*-járól a szombathelyi albumban az olvasható, hogy »ilyen dolgok megtörténtek, mégis úgy írja le, hogy nincs benne valami olyan, mint az élet... Pedig Urbán Ernő tud írni, csak sokszor azt gondolja, nekünk minden jó. Például a Tűzkeresztység jó volt.«

A »szerelmes« regényeket sokan követelik és hiányolják, hogy olyan kevés van belőlük. Veres Péter kisregényével, A rossz asszony-nyal éppen ezért sok bejegyzés foglalkozik. A stílus ellen ugyan esett kifogás: hogy kissé nyers, továbbá, hogy »csak elbeszéli a történetet, nem a szereplők játsszák le«, mint ahogy az illető olvasó Sásdinál vagy Jókainál tapasztalta. Maga a regény témája azonban — a többi között — annyira megragadta az egyik női olvasót, hogy pontokba szedve taglalja az albumban: milyen okai vannak a regénybeli házasság sikertelenségének — és ez már több mint érdeklődés, ez már együttélés a regény szereplőivel, mint jó ismerősökkel, akiknek sorsát meghányjuk-vetjük. Egy férfi olvasójának pedig még gyötrelmeket is okozott a regény; G. J. ezt jegyzi fel róla elolvasása után »gondolatban végigvizsgáltam leányismerőseim jellemét. A regény elkészeríti a fiatal embert, mert nem tudja, mit csináljon. Ne nősüljön, ne legyen szerelmes a feleségébe, ne vegyen el szép lányt, vagy verje meg a feleségét, szóval kételyek közt marad. Veres Péter nem ad választ a kérdésre«. A talán mosolyognivalóan őszinte bejegyzés tanulsága: ha igazán mély érdekű témát dolgoz fel az író, klasszikus kerettségre, befejezettségre, a felvetett probléma legkövetkezetesebb megoldására kell törekednie, mert ezt elsősorban mai tárgyú írásoktól követeli meg az olvasó — a maga bőrén érezvén az ábrázolt problémát...

Már nem meglepő az a megállapítás, hogy az olvasók feltűnően nagy hányada történelmi regényeket kér. Az indoklások — már ahol ilyesmit találunk — különbözőek. Figyelemre méltó az, amit Jankovich Ferenc — egyébként országszerte szívesen fogadott — két regényével (a *Hulló csillagok*-kal és *A tél fiatával*) kapcsolatban olvashatunk több székesfehérvári olvasó bejegyzésében: művészi értékein felül azért szeretik ezeket a könyveket, mert szűkebb hazájuk történelmét ismerik meg belőlük. Tamási Áron *Hazai tükör* című regényéről sok megleghangú bejegyzés olvasható, de úgy látszik, ennek nem annyira történelmi jellege ragadja meg az olvasókat, hanem az, hogy az olvasó emberségéhez szól. Több bejegyzésből még inkább arra lehet következtetni, hogy a történelmi regények iránti érdeklődésben a romantika, a kalandszerűség, a nagyvonalú meseszöveg iránti igény jelentkezik, mint amelyet emezek kielégítenek, mai tárgyú regényeink azonban sokkal kevésbé. K. L. tanuló erről azt írja, hogy *»új életünk is tele van izgalmas és romantikus epizódokkal, s hogy hűen kell ábrázolni ezt az életet — ezt mi elvárjuk! — nem szabad kifejezteni ezeket a fontos tényezőket!«*

A történelmi regények nyelvezetével kapcsolatban S. F. MÁV tisztviselő Hegedűs Géza *Az aranypecsét* című regényét említi példaként: *»Nem felejtí el, hogy egy művet nem az isa pur és chomou-szerű nyelvezet tesz történelmi regénnyé, hanem alakjainak jellemzése és a cselekményből kialakuló légkör.«*

Úgy látszik, hogy a költők személyes találkozás az olvasókkal, a költői művekből összeállított műsorok nagyon sokat tehetnek a versirodalom népszerűsítése érdekében; erre mutat több bejegyzés arról, hogy pl. Kónya Lajos látogatása egy székesfehérvári leányiskolában mennyire ráirányította a figyelmet költészetére. Csoóri Sándor népszerűségét egy falusi tanítónő így fejezi ki: *»Kik tudják a parasztság felé közvetíteni Pártunk és kormányzatunk tettekben megnyilvánuló gondoskodását? S ha valahol hiba csúszik be, ki veszi leg hamarabb észre? — Az, akinek szíve együtt dobban a nép szívével. Ezt az egységet éreztem meg Csoóri Sándor verseiben, s megérezték falum lakói is. Mióta megismertük, kézzel kézre jár a Parázs, Egy polgári lakásban, Rőpirat, Üzenet anyámnak, Zámolyi elégia, Szomorún szeretlek, s a többi verse... ezek az érzések feszítik a mi szívünket is, de ilyen szépen, ilyen megkapóan sosem tudtuk volna kifejezni...«*

Am sajnós, a versirodalom olvasótá-

bora ma is igen gyér. A versekről vallott meglehetősen általános felfogást —, hogy ti. a vers: érzélgés, búsongás — egyik olvasó úgy fejezte ki, hogy szerinte *»csak fájdalomból születeth szép vers«*.

Az ifjúsági könyvekről meglepően kevés a bejegyzés, de kivétel nélkül türelmetlen hangú: kevés van belőlük. (Tehát inkább olvassák őket, mint írniak róluk.) Ezt eddig is tudtuk, de a kiadványok tervezésekor gondolnunk kell Sz. M. gimnáziumi tanuló kívánságára: a jövőről szóló ifjúsági művekre is szükség van az annyiszor kért romantikus, kalandos és az útirajz-jellegű művek mellett! — A bejegyzések legtöbbször Hegedűs Géza könyveit emlegetik dicséretben és Hollós Korvin Lajostól *A Vöröstorony kincse*-t. F. B.-né Szabó Pál *Hajdú Klári*-jában látja az olyan típusú könyvet, amelyet serdülő lányok kezébe lehet adni, mert szerinte az író ismeri a fiatalság gondolkodását, *»hisz a fiatalságban, hisz abban, hogy a munka szeretete jobbá, nemesebbé teszi az embert.«*

Sok olvasó kéri az írókat, hogy *»segítsenek nevetni«*, ami a vidám könyvek iránti igényt árulja el, bár a parasztolvasók a humor szükségét nem választják külön attól a kívánságtól, hogy az élet reális ábrázolását várják a könyvektől. Bennük a szórakozás, a derű igénye egy a tanulás, a tájékozódás igényével.

A mezőgazdasági szakkönyvekkel kapcsolatos megjegyzések a legkonkrétebbek, ezek hasonlítanak a legkevésbé az újságkritikákra. Látszik, hogy az illető olvasóknak ezek már-már munkaeszközökké váltak. H. F. gazdálkodó például megjegyzi, hogy Prohászka: *Szülő- és borgazdaság* című könyvéből többet tanult, mint egész életében eddig, noha fiatal kora óta szőlőműveléssel foglalkozik. A bejegyzések legtöbbször kevesli, illetve hiányolja az egyes terményfajtákkal (burgonya, kukorica, egyes gyümölcsfajták stb.), valamint a kisállattenyésztéssel foglalkozó szakkönyveket. P. J. agronómus azt javasolja, hogy adjanak ki külön szakkönyveket az agronómusoknak, szakembereknek és külön a dolgozó parasztoknak.

Ezeknek a bejegyzéseknek közös jellege az, hogy valamennyi a mezőgazdasági kisüzemeket érintő kérdésekre keres választ, míg a tsz-tagok, vagy legalább a tsz-funkcionáriusok érdeklődésének a nagyüzemi termelés problémái iránt ezekben az albumokban nincs nyoma. Vagy az ilyen könyvek hiányoznak, vagy a propagálásuk gyenge.

A mezőgazdasági nagyüzemi termelés fontos tényezői a mezőgazdasági gé-

pek. A róluk szóló szakirodalomról nincs bejegyzés, műszaki könyvek közül — az áttanulmányozott anyagban — kizárólag rádiós szakkönyvek iránti érdeklődés mutatkozik, ami önmagában egyáltalán nem helytelen, de úgy látszik, hogy a mezőgazdaság gépesítésének ismertetésére több gondot kell fordítaniok a szakíróknak és — propagandamunkájukkal — a könyvtárosoknak, könyvterjesztőknek egyaránt.

A természettudományos jellegű művek közül L. F. tanító a Tildy: *Kisbala-ton*, Jakucs: *A Békebarlang felfedezése* és Vertse—Tildy: *Erdő-mező madarai* című könyveket említi, mint amelyek tanítói munkájában segítségére vannak. Egy másik — laikus — olvasó Scserbinovszkij: *Hatlábú ellenségeink és barátaink* című könyvét találja példászerűen érdekesnek és tanulságosnak, Sz. J. pedig a Brunngraber: *Rádium* című könyvét, mert regényszerűen közöl természet-tudományos ismereteket.

Sz. Gy., egy falusi olvasó, a Hanselka—Jiri-féle Afrika-könyvvel kapcsolatban jegyzi meg, hogy jó volna, ha magyar

szakemberek is utaznának külföldre és érdekesen megírnák *»a világ más részén lakó népek életét és munkáját«*; ebben a megfogalmazásban az az új ízlés kap hangot, hogy nem a pusztán exotikum az igazi érdekesség, hanem más népek mindennapi, alkotó életének ábrázolása.

A különböző műfajú könyvekről szóló bejegyzések közös alap gondolata az, hogy az olvasók a könyvekből tanulni, ember-ségükben, tudásban egyaránt gazdagodni akarnak. Nemcsak a szépirókra, de valamennyi íróra, aki az életet a maga szakmájának ismeretei segítségével értelmezi és ábrázolja, vonatkoznak Sz. M. Ilona szavai; szerinte az író ugyanazt látja, éli át, amit az olvasó, *»de ő rendelkezik azzal a képességgel, hogy nemcsak ezt, ennél sokkal többet vesz észre. A dolgok mélyére tud hatolni, különösen mi, fiatal olvasók vagyunk hálásak ezért. Igen, hiába élünk most a jelenben, az új, megváltozott életet csak akkor ismerjük igazán, ha ismerjük a mai magyar irodalmat.«*

Lékay Ottó

Pillanatképek a múltból

VIHAR A »KÜLÖNÖS HÁZASSÁG« KÖRÜL

Amikor 1900-ban a Pesti Hírlap folytatásokban közölni kezdte Mikszáth Kálmán híres regényét, a *Különös házasságot*, a klérus lapjai hevesen támadták a regény íróját. Azt állították, hogy a katolikus főpappal szembe forduló írás merő kitalálás — gróf Butler János egyáltalában nem is élt.

A vita látszólag lecsillapodott, de a regény sikere miatt a haragos püspökök időközben mindent elkövettek a regény kompromittálására, annál is inkább, mert ezekben az években honosodott meg a polgári házasság Magyarországon és a *Különös házasság* története roppant súlyos egyházellenes érv volt. A Vasárnapi Újság a klérus segítségére sietett és 1904-ben »Egy történetíró« aláírással cikket adott közre. A cikkíró okmányokkal bizonygatta, hogy gróf Dóry Katalint (a regényben Mária volt a neve) Butler gróf izzó szerelemből vette el és nem erőszakkal kényszerítették a házasságra. A homályban maradt »történetíró« magát Butlert úgy mutatja be, mint garázda, rabiatús embert. Két hét múlva egy másik cikkíró, »Egy jogász« aláírással folytatta a Vasárnapi Újságban Butler gróf sárbatiprását. Kegyetlen, kicsa-

pongó fickó volt — írja róla —, aki éjszaka, zimankós időben kergette ki feleségét a párdányi kastélyból.

De történt egyéb is ebben a sok vihárt felkavart ügyben. 1904 novemberében a képviselőház karzatáról egy gyári munkás papírlapokat dobált az ülésterembe. Letartóztatták. Igazolta magát, hogy neve Butler János és azt állította, hogy a Mikszáth-regényben szereplő Butler gróf dédapja volt. Nagyapja ennek a Butler grófnak Bánusz Júliával folytatott viszonyából származott. Butler gróf azért nem vehette el Bánusz Júliát, mert Dóry bárónővel erőszakkal összeházasították. De a gróf törvényesítette fiát és végrendeletében egész vagyonát ráhagyta. A törvényesített fiút azonban addig üldözték, amíg otthagyta vagyonát, egy faluban telepedett meg és maga is paraszt életet élt. Így lett a dedunokából gyári munkás, s a rőpcédulákon azt kérte a képviselőktől, juttassák vissza ősi birtokát.

Felvetődött az a kérdés is, miért nem szabadult meg Butler gróf a ráerőszakolt bárónőtől úgy, hogy áttér a református hitre? Azért nem, mert az érvényes jog-